

הקדמה

דוד בן גוריון הוא אחד מהמנהיגים הבולטים בתולדות עם ישראל ומדינת ישראל. הוא היה בעל יכולת מנהיגותית לפעול בהווה כנגזרת של פעולות עתידיות – משמע, פעולות שביצע בהווה היו בניית תשתית ובסיס יציב לפעולות ההמשכיות לקיומה של מדינת ישראל, או במילים אחרות – ידע ליצור חזון ומטרות וליישמן. יצירת חזון ובניית מטרות מהוות את הדרך המרכזית והראשונה למנהיגות.

עוד מימי נעוריו, ובמשך כל חייו, פעל בן גוריון למען העם היהודי מתוך מניע ערכי-ציוני. הייתה לו כריזמה, הוא ידע מה לעשות בכדי להניע ולהוביל את הדברים בהם האמין, וכן לסחוף אנשים אחריו. על אף דרך בעייתית בכל הנוגע להסתכלות רחבה על קבוצות חלשות, דת והיטמעותם של בני עדות המזרח – הוא היה אחד מגדולי המנהיגים בארץ. הוא היה ציוני, בעל יכולת ראיית מקרו תוך הרצון למוסר, מנהיגות משתפת ומבזרת. פעמים רבות תפקידו כמנהיג בא על חשבון חייו האישיים וטובתו הפרטית, ולא פעם נטש בן גוריון את אזור הנוחות שלו למען שימורה של מדינת ישראל והצליח לסחוף אחריו רבים אחרים.

בן גוריון פעל פעמים רבות בעלטה מוחלטת. עם זאת, היו בו את היכולות ליצור ולרתום מנהיגים נוספים שיהיו לו לעזר בתהליכים למען יישום חזון המדינה היהודית בארץ ישראל, והגשמת המטרות לפיתוח מדינת ישראל גם לאחר הקמתה. כאשר בן גוריון הצהיר את כוונתו להקים מדינה לעם היהודי בארץ ישראל, מיד לאחר השואה – נראה היה כי הכול עמד נגדו. אך, יכולתו להיות ממוקד בחזון ולתכנן פעולות להגשמת המטרה, הובילו אותו להגשמת החזון, ובהמשך ליכולת לפתח את המדינה. גדולתו הייתה גם ביכולתו לרתום את הכלל – האנשים אשר עלו אחריו לארץ, נלחמו עבודה, ובהמשך גם עבדו על פיתוחה, תוך כדי יצירת רשת משותפת של ערכים, אתיקה, מטרות ותחושת שייכות ולקייחת חלק. זאת, כאמור להוציא את הסתכלותו הבעייתית על קבוצות חלשות באוכלוסייה ובני עדות המזרח, שם מנהיגותו לקתה בחסר.

עבודה זו תסקור את היכולות של דוד בן גוריון בשלושה מודלים למנהיגות חינוכית: מנהיגות מוסרית לצדק חברתי, מנהיגות מבזרת ומנהיגות משתפת. כל הללו באים לידי ביטוי במנהיגות אשר הפגין בן גוריון לאורך השנים בהם שירת את מדינת ישראל כשר ביטחון וכראש ממשלה.

יכולותיו המנהיגותיות של בן גוריון, כפי שישתקפו מעבודה זו, הינן יכולות שחשובות גם עבור מנהלי בתי ספר על מנת לייצר קהילה לומדת, רתומה ומגויסת למען המטרות המשותפות של בית הספר. בית הספר, בניגוד לפוליטיקה, אינו יכול לקחת חלק בהיבטים אידיאולוגיים ועליו ליישם מדיניות של שוויון חברתי בין כל בעלי העניין וזאת על מנת לייצר בית ספר שיתופי וצומח המורכב מכל אחד מהחלקים הבאים אליו: סגל ההנהלה, מורים, תלמידים ומורים.

מטרת הנהלת בית הספר היא לרתום את כולם למען חזון בית הספר והמדיניות המונהגת, בכדי ליצור אקלים חינוכי חיובי. ככלל, הנהלת בית הספר היא האחראית ליצירת האקלים החינוכי, שיפורו ושימורו. האקלים החינוכי הוא זה המייצג את תנאי העבודה הייחודיים בתוך הארגון ומבדיל אותו מבתי ספר אחרים. אקלים חינוכי חיובי ושיתופי בבית הספר מתקיים כאשר הצוות הניהולי מסייע לצוות ההוראה על ידי שיתוף פעולה, האצלת סמכויות ותקשורת בעלת חזון משותף (Zahed-Babelan, et al., 2019).

תיאור המנהיג ותקופתו

דוד בן גוריון נולד בשם דוד גרין ב-1988 בעיירה קטנה בפולין (Keren, 2000), והתחנך בבית ספר עברי שהוקם על ידי אביו. בנערותו הקים חברת נוער עברי בשם "עזרא" (משרד ראש הממשלה, 2018). בשנת 1906 בן גוריון עלה לישראל (Keren, 2000) ועבד כפועל חקלאי, מורה, פעיל במפלגת "פועלי ציון" וחבר מערכת העיתון "האחדות" בבעלותה של המפלגה (משרד ראש הממשלה, 2018). בשנת 1911 בן גוריון נרשם ללימודי משפטים, אך אחרי התחלתה של מלחמת העולם הראשונה הוא גורש מישראל על ידי השלטונות העות'מאניים בשל מעורבותו בפעילות ציונית (Keren, 2000). בן גוריון לא ויתר על ארץ ישראל, וחזר אליה בשנת 1918 לאחר שהתגייס לגדוד העברי של הצבא הבריטי (משרד ראש הממשלה, 2018). בן גוריון היה חלק מהמנהיגים המובילים של תנועת העובדים בישראל החל משנת 1919, והיה שותף בהקמת מפלגת אחדות העבודה ב-1920, כשלאחר מכן שירת כמזכיר הכללי של הסתדרות העובדים הכללית בישראל בשנים 1921-1935 (משרד ראש הממשלה, 2018; Keren, 2000). בשנת 1930 השתתף בהקמת מפא"י ושימש נציג מפלגתו בהנהלת ההסתדרות הציונית והסוכנות היהודית. בשנים 1935-1948 כיהן בתפקיד יושב ראש הנהלת הסוכנות היהודית. ב-1946 קיבל את האחריות על ענייני הביטחון של היישוב היהודי בארץ ישראל (משרד ראש הממשלה, 2018), ולמעשה הוביל את המאמץ היהודי להתיישבות בישראל, עד אשר הפך למנהיג המרכזי של הקהילה היהודית בישראל והנהיג את המאבק נגד השלטון הבריטי (Keren, 2000).

בן גוריון כנער מתואר כבעל נפש רגישה ופיזית שבאה לידי ביטוי בחלומות אהבה לווהטים, בכתיבה גבוהה ונסערת, פתוס רגשני ודרמטי. אם כי לאורך השנים הדמות המנהיגותית השתלטה על התנהלותו וזו נותרה מאחורי מגנים של הקשחה חיצונית וריכוז כל המשאבים הרוחניים הללו בעסקנות מדינית ומפלגתית (בר-זוהר, 1987).

מן הספרות עולה, כי בן גוריון לא חסך בביקורת על הפסיביות של הקהילה היהודית בגולה, על חוסר היצרנות ועל כך שנעדרו מהם מסורות והרגלים אזרחיים נאותים. בן גוריון היה אדם ציוני, אשר האמין ברעיון המדינה היהודית, כשהמקור לערכיו הציוניים נמצא תחת מחלוקת במחקר. קיימת קבוצת חוקרים הסוברת, כי הבאת היהודים לארץ ישראל הייתה בעיניו פתרון לבעיית האנטישמיות אשר התחוללה באירופה. אחרים סוברים כי בן גוריון חשש ליכולתם של היהודים להתערות בסביבתם הנוכרית בעוד הם מנסים לשמר את תרבותם היהודית (קידר, 2009).

על כן, בן גוריון שם לו למטרה להקים מדינה יהודית בארץ ישראל, ובהמשך גם לפתחה ולעצבה בהתאם לערכים האידיאולוגיים הקשורים עם המסורת והתרבות של העם היהודי. בן גוריון הצליח להפוך את המחשבות שלו למציאות הלכה למעשה. לאחר הקמת המדינה, הצהיר בן גוריון כי לכל יהודי יש הזכות להגיע ולהתיישב בארץ ישראל (משרד ראש הממשלה, 2018).

לאורך שנותיו כמנהיג, בן גוריון אופיין כאדם נאמן, מסורתי וישר (בר-זוהר, 1987). הוא היה בעל תפיסת אחריות וסובלנות, ודגל בגישה שיתופיות עם הציבור, לרבות הציבור הדתי. בן גוריון כיבד את תפיסת עולמו הדתית של הציבור הדתי, אך הקפיד על הפרדת דת ומדינה (קידר, 2009). לבן גוריון הייתה חשובה הרגשת השייכות והשיתופיות של אזרחי מדינת ישראל. כראש ממשלה, בנה בן גוריון את מדינת ישראל הצעירה ואת